

MITTARITIETOA JA IHMISSUHTEISSA RAKENTUVAA HYVINVOINTIA

Pääkirjoitus

Janus

Sosiaalityön ja sosiaalipolitiikan tutkijat Ritva Linnankangas, Petteri Paasio, Ullamajja Seppälä ja Asko Suikkanen esittävät puheenvuorossaan, että erityisesti vakavien hyvinvointiongelmien kanssa painivien perheiden palvelujen vaikuttavuuden seuranta vaatii standardoitujen, kansainvälisten mittareiden käyttöönottoa. Tulokset jaetaan luonnollisesti myös asiakkaan kanssa, jolloin pienikin positiivinen mittaritulos palvelee muutosta asiakkaan elämässä. Kirjoittajien mukaan sosiaalihuoltolaki edellyttää sosiaalityötä, joka osoittaa vaikuttavuutensa tapauskohtaisesti. Suomalaisen sosiaalityön ”luontaisen keskustelun menetelmä” on aikansa elänyt, he toteavat.

Samaan aikaan Britanniasta, jossa on sovellettu erilaisia mittareita hyvinvointipalveluihin pitkään, tulvi tietoa mittareiden vastaliikkeestä, relationaalille ajattelulle rakentavasta lastensuojelusta ja sosiaalihuollosta. Professori Brid Featherstone luennoi 6.11.2015 THL:n ja Heikki Waris –instituutin järjestämässä seminaarissa Puheista tekoihin! Ylisukupolvisten ongelmien kohtaaminen ja ehkäiseminen lastensuojelussa ja sosiaalipalveluissa. Hänen vahva viestinsä on, että palveluja tuottavat organisaatiot ja niiden työntekijät eivät tiukkaakaan standardisoiduissa työprosesseissa kykene kohtaamaan perheiden arkisia tarpeita. Sen sijaan nämä tehostetut palvelut uusintavat huono-osaisia ihmisiä monin tavoin kuormittavaa kulttuurista häpeää, ja tuottavat peruuttamattomia pettymyksiä esimerkiksi silloin kun lapsi joudutaan ottamaan huostaan.

Tehostetulta byrokratialta puuttuu kieli, joka tunnustasi ihmisten keskinäisen riippuvuuden ja elämän moniäänisyyden. Juuri siksi lastensuojelu tarvitsee professorin mielestä mission, joka rakentuu huolenpidon etiikalle ja orientoituu tehtäväänsä kaikki lapselle tärkeät sosiaaliset suhteet huomioiden ja niitä vaalien. Featherstonen ja kumppaneiden kirja *Re-imagining Child Protection. Towards humane social work with families* (2014) on herättänyt ansaitusti paljon kansainvälistä keskustelua.

Toinen hyvin kiinnostava ja samansuuntainen avaus sisältyy lontoolaisen innovaattorin, Hilary Cottamin (2015) ja kumppaneiden kehittelemään relationaalisen hyvinvoinnin (relational welfare) palvelukäytäntöön ja käsitteeseen. Sen mukaan sosiaalipalvelut tulee rakentaa nykyistä yhteiskuntaa varten. Se edellyttää sosiaalipalvelumission uudelleen ajattelua. On tullut aika ideoida uusi Beveridge suunnitelma. Lähtökohdaksi Cottam tarjoaa relationaalisen hyvinvoinnin käsitettä, jonka pohjalta hän on jo kymmenen vuotta kehitellyt uutta palveluajattelua kaikkein haavoittuvimmissa asemassa olevien ihmisryhmien parissa.

Suhteissa rakentuvan hyvinvoinnin juuret ovat yhtäältä rapautuneen hyvinvointivaltion kritiikissä ja toisaalta uusimmassa hyvinvointiteoreettisessa ajattelussa. Yksilötasolla hy-

vinvoinnin ydin on ihmisten oman toimintakyvyn ja muutosta tukevien mahdollisuuksien edistämässä. Yhteiskunnan tasolla tavoitteena on lisääntyvä ihmisten toimintakykyisyyden tasa-arvo Martha Nussbaumiin ja Amarthya Seniin viitaten. Toimintakykyä kun ei kenellekään voi antaa ulkopuolelta, vaan se kasvaa ihmisissä itsessään, jos sille annetaan mahdollisuus esimerkiksi yhteisöllisen tuen turvin.

Cottamin mielestä palvelureformia ei kannata tehdä paikkailemalla nykyisiä hyvinvointivaltion instituutioita. Ne perustettiin teollisen yhteiskunnan tarpeisiin ja silloin ratkottiin kovin toisenlaisia sosiaalisia kysymyksiä kuin nykyään. Suhteissa rakentuva hyvinvointi edellyttää maailman tarkastelua huono-osaisten kansalaisten näkökulmasta. Se tarkoittaa heidän elämäntilanteensa kokonaisvaltaista ymmärtämistä ja herkkää kuuntelemista eli kykyä dialogiseen suhteeseen, yhteisöllisen dialogin paikkojen rakentamista, ja yhteisöllisyyden kaikinpuolista edistämistä. Lisäksi tarvitaan yksilöiden ja perheiden muutokseen haastamista sekä vahvaa ammatillista tukea leimatusta identiteetistä ulosmurtautumiseen ja uuden rakentamiseen. Myös Suomessa on alustavaa näyttöä siitä, että tällainen lähestymistapa on vaikuttava ja toimiva tilanteissa, joissa perinteisen lastensuojelun keinot eivät puret (esim. Pasanen 2015).

Olen provosoinut vahvan jännitteen mittariajattelun ja suhteissa rakentuvan hyvinvointiajattelun välille huono-osaisimpia perheitä tukevassa sosiaalityössä. Vastakkainasettelulla olen halunnut havainnollistaa sitä, miten tärkeää on, että palvelutyössä monet tiedon tuottamisen tavat elävät ja keskustelu sosiaalityön tietokäsityksestä ja missiosta säilyy moniäänisenä. Yksi monista äänistä voi toki olla mittaritiedon, jos se on tuotettu ja tulkittu kulttuurisesti sensitiivisellä tavalla sekä ajan ja paikan sidokset huomioiden.

Sosiaalihuoltolaki korostaa palvelun vaikuttavuuden lisäksi asiakaslähtöisyyttä ja palvelun saajan osallisuutta itseään koskevissa päätöksissä, sekä mahdollisuutta vaikuttaa palvelujen suunnitteluun. Vaarana on, että mittaritieto pönkittää sitä mikä on jo muutenkin vahvaa – palvelukohtaamisten järjestelmäkeskeisyyttä. Siksi asiassa tulisikin ensi tilassa kuulla kohderyhmän kokemusasiantuntijoita. Onko heille tärkeää mittaritieto, perinteiset hierarkkiset työtavat ja ”luontainen keskustelu”, vai heidän toimintakykyisyytään ja sosiaalisia suhteitaan rakentava palvelutoiminta? Kysymisen tärkeyttä lisää meneillään oleva vuosisadan reformi sosiaali- ja terveydenhuollossa. Siinä suomalaisen palvelutyön missio kumisee tyhjiyttään ja hyvinvointipalvelujen tasa-arvokeskustelu on tyypistynyt kädenväänöksi valinnanvapaudesta.

Mirja Satka

LÄHTEET

- Cottam, Hilary (2015) Relational welfare. Ks. ”original Relational welfare essay” <http://www.participale.net/our-vision> Luettu 10.11.2015.
- Featherstone, Brid & White, Sue & Morris, Kate (2014) Re-imagining Child Protection. Towards humane social work with families. Policy Press: Bristol.
- Pasanen, Kaisa (2015) Perhetyö osana päihdepalveluja. Vanhempien kertomuksia ylisektorisen perhetyön merkityksestä päihdeongelmasta toipumisessa. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/153085/Perhetyo_osana_paihdepalveluja.pdf?sequence=1 Luettu 10.11.2015